

Een kwaliteitsvolle en toekomstgerichte schoolspeelplaats is...

## Een prikkelende plek voor kunst, creativiteit en techniek

Een schoolspeelplaats kan naast een ruimte voor ontspanning en een leeromgeving ook een openlucht **tentoonstellingsruimte** zijn, waar kunstwerken van leerlingen een plek krijgen, waar poëzie tot zijn recht komt, en waar - eventueel onder begeleiding van een kunstenaar - ook een creatief project tot stand kan komen zoals bijvoorbeeld een muurschildering, mozaïek of land-art.

Een kwaliteitsvolle speelplaats biedt kansen **voor speel- en leerervaringen met muziek, techniek, constructie, beeldende kunsten enz.** Dit zowel tijdens vrij spel als tijdens de lessen. We verwijzen hier ook naar de opkomst van de zogenaamde STEM-richtingen.

Een gevarieerd en groen terrein biedt heel wat kansen om diverse vormen van spel aan bod te laten komen, en **prikkelt de creativiteit** en het oplossingsgericht denken bij kinderen. Ook het aanbieden van extra / wisselend / los materiaal zet aan tot creatief spel en fantasie. De beschikbaarheid van natuurlijke materialen en een diversiteit aan plantensoorten, kleuren, vormen en maten zijn hierbij niet te onderschatten.

## ARGUMENTEN

Een schoolspeelplaats kan naast een ruimte voor ontspanning ook een openlucht **tentoonstellingsruimte** zijn, waar kunstwerken van leerlingen een plek krijgen, waar poëzie tot zijn recht komt, waar - eventueel onder begeleiding van een kunstenaar - ook een creatief project tot stand kan komen zoals bijvoorbeeld een muurschildering, mozaïek of land-art.

Een kwaliteitsvolle speelplaats biedt kansen **voor speel- en leerervaringen met muziek, techniek, constructie, beeldende kunsten enz.** Dit zowel tijdens vrij spel als tijdens de lessen. We verwijzen hierbij ook naar de opkomst van de zogenaamde STEM-richtingen.

Een gevarieerd en groen terrein biedt heel wat kansen om diverse vormen van spel aan bod te laten komen, en **prikkelt de creativiteit** en het oplossingsgericht denken bij kinderen. Ook het aanbieden van extra / wisselend / los materiaal zet aan tot creatief spel en fantasie.

- De tweede meest aangehaalde reden om te kiezen voor een groene avontuurlijke speelplaats, is in het Gentse onderzoek (Dries Vonck, 2014) dat dit een ruimer en gevarieerder spelaanbod creëert. Men wil het eenzijdige spelgedrag en de verveling op de klassieke speelplaats doorbreken en kinderen mogelijkheden bieden tot meer gevarieerd spel.
- Een natuurlijke speelomgeving stimuleert tot meer gevarieerd en creatief spelgedrag (Faber Taylor, Wiley, Kuo, & Sullivan, 1998). Met name fantasierijk, exploratief en constructief spelgedrag komen vaker voor in natuurlijke dan in niet-natuurlijke speelomgevingen (Van den Berg, et al., 2007).
- In de visie van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS) gaat een spelaanbod uit van animatoren, materiaal en infrastructuur. Het activiteitenaanbod van de animatoren kan dus worden aangevuld met speelkansen vanuit infrastructuur of vanuit materiaal. Typische voorbeelden daarvan zijn een speeltoestel, een speelwinkel waar speelmaterialen kunnen ontleend worden, een leeshoek, een bouwhoek en dergelijke. Het volstaat dus niet om enkel te werken aan de creativiteit van de animatoren om de speelkansen te vergroten. Men spreekt van variatie in een werking wanneer er in die werking voldoende verscheidenheid in infrastructuur, speelmateriaal en manieren van spelen aanwezig is. Wanneer een bepaalde variatie er onvoldoende of helemaal niet is, moet dat gecompenseerd worden door de andere twee. Wanneer een werking bijvoorbeeld een niet heel uitdagende infrastructuur heeft, zoals een schoolgebouw, kan ze dat gemis opvangen door meer speelmateriaal aan te bieden en daar op verschillende manieren mee te spelen. (Visie Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, hoofdstuk speelkansen en spelaanbod, 2014)

- Wat een enorme meerwaarde biedt het leren door speelervaringen, als kinderen de kans krijgen om spontaan en vrij aan de slag te gaan met losse materialen, de zwaartekracht ervaren, de kracht van hefboomen of de sterkte van driehoeksverbanden bij het bouwen van een kamp, de loop van water en hoe je met dammetjes een 'riviertje' kan omleggen, de werking van een schroef van Archimedes om water op te vijzelen, aan den lijve ondervinden hoeveel water in een emmertje kan en hoeveel in een fles, hoe een schroef in een plank gaat en hoe je die er weer uit krijgt, enz. In vrij spel ontkiemen wetenschappers, technici en fysici in spe.
- STEM staat voor Science-Technology-Engineering-Mathematics. De complexe maatschappij van vandaag heeft grote nood aan mensen met STEM-profielen. Daarom stippelt de Vlaamse regering een actieplan uit tot 2020, met onder meer aandacht voor STEM-studierichtingen in het onderwijs en STEM-academie. Natuurgerelateerde activiteiten maken hier een wezenlijk deel van uit (activiteiten van Natuur & Wetenschap, wandelingen en workshops om diverse facetten van de natuur te leren kennen tot zelfs sterrenkunde).

### AANDACHTSPUNTEN VOOR INRICHTING/BEHEER

- Bij het opzetten van een schooltuin bepaalt het doel - ontdekkingen doen of experimenteren bijvoorbeeld - de inrichting ervan. Als je de schooltuin thematisch opzet, is het eenvoudiger om de koppeling te maken met het geplande natuuronderwijsprogramma op school. Er zijn bijvoorbeeld mogelijkheden rond de thema's: voortplanting bij planten (ongeslachtelijk via stekken of bv wilgenhut, bollen, ...), rol van vlinders en andere bloembezoekers (keuze voor insectenvriendelijke bloemen), onderzoek van bodemdierpjes of waterdierpjes, ... In het boek 'De Groene Hemel' van meester Bert wordt eenvoudig uitgelegd welke benadering in een schooltuin goed werkt voor kinderen. (Uit: Natuur en Techniek geven, praktische vakdidactiek voor het basisonderwijs. H. de Jongh, F. Van Brussel, W. Groenendaal, B. de Koning, J. van de Linde, Nederland, 2009)
- De wereld van het natuurrijke (school)tuinieren en de wereld van architecten en (scholen)bouwers ontmoeten elkaar te weinig. Als architecten en groene ontwerpers elkaar de ruimte gunnen, dan...
  - kunnen er groene daken in alle mogelijke maten en vormen worden aangelegd, van sedum- of grasdaken tot dakspeelplaatsen en zelfs vijvers
  - zou nergens meer het dakwater zomaar naar de Noordzee stromen. Architecten en groenontwerpers zouden de handen ineenslaan en fraaie afkoppelingen, waterzuiveringen en waterpartijen verzinnen.
  - zouden voor gierzwaluwen, huiszwaluwen, mussen, spreeuwen, vleermuizen enz. een plekje vinden onder dakpannen, in spleten en nestkorven tegen muren.
  - zouden veel muren gereserveerd worden voor groene sluiers zoals klimplanten en zou er samengewerkt worden aan natuurvriendelijke terrassen, patio's en pergola's die mooi op elkaar aansluiten
  - zou men samen nadenken over buitenateliers, speelse en tijdelijke gebouwtjes voor buiteneducatie, schuurtjes met een vegetatiedak
  - zou men nadenken over de juiste plek voor zonnepanelen en het zichtbaar maken van de energie die gewonnen wordt
  - zouden dromen als onderwaterkijkconstructies, loerwanden bij grote waterpartijen, follies als vleermuizentorens of -kelders, ruimtes onder heuvels, strobalembouw enz. overwogen kunnen worden

(naar: Vrij Spel voor Natuur en Kinderen, Willy Leufgen en Marianne Van Lier, Nederland, 2007)

### INSPIRERENDE VOORBEELDEN OF PRAKTIJSUGGESTIES

- Met DynamoPROJECT - een subsidieproject van CANON Cultuurcel - kunnen scholen maximaal 1500 euro krijgen voor een creatief schoolproject waarbij ze met minimaal één externe culturele partner een langer actief proces afleggen op maat van de school. Een praktijkvoorbeeld: met de steun van Dynamo2 Project realiseerde het VTI Sint-Lucas in Menen een educatieve kunsttuin. Een kunstenaar ging een week met de leerlingen aan het lassen, en samen maakten ze kunstwerken in het thema 'vliegen'. Het stadsbestuur sponsorde een deel van de beplanting van de tuin.

- Erg leuk kunnen bespeelbare kunstobjecten zijn, om op te klimmen, af te glijden, in fantasiespel te gebruiken... Kunst met een grote K of door de kinderen zelfgemaakte kunstobjecten eventueel onder begeleiding van een kunstenaar.
- Natuurlijke speelruimten met losse natuurmateriële bieden uitstekende kansen voor 'scharrelnkunst' en 'land-art' met kinderen. (<http://www.rlva.be/scharrelnkunst>) (uit gesprek met Denise Nieuwejaers, Karel De Grote Hogeschool, 2014)
- Met mozaïek zijn ontzettend leuke dingen te doen op een schoolspeelplaats. Met kleurige mozaïeken worden gemetselde structuren zoals zitbanken, paaltjes, muurtjes rondom een zandbak enz. prachtige eye-catchers. Het verdient wel aanbeveling zich te laten begeleiden door iemand die hier ervaring mee heeft. Inspirerende (voor)beelden zijn te vinden in het ideeënkoffertje op [www.springzaad.nl](http://www.springzaad.nl) en [www.springzaad.be](http://www.springzaad.be). Ook andere 'kunstzinnige' ideeën zijn hier te vinden.
- Op basisschool Prins Dries in Antwerpen blijkt het populairste hoekje van de speelplaats een plekje met takjes en boomstammetjes - afval van de groendienst - waar kinderen helemaal opgaan in creatief fantasiespel met dit los materiaal. (EcoScholen Antwerpen)
- School Het Zonnehuis in Mechelen heeft onder impuls van leerkracht en ondersteuner Koen De Broeck een sterke visie op spelen met losse materialen. De kleuters krijgen hiertoe heel wat kansen op de speelplaats, die creatief en met heel weinig budget werd ingericht.
- Praktijkvoorbeeld: de vrije school in Wijgmaal bij Leuven maakt voor kunstige activiteiten gebruik van een openluchtatelier.
- Praktijkvoorbeeld: kinderen van groep 8 (6e leerjaar in België) maakten in een projectweek vele meters mozaïekbanken in de natuurtuin van school Een Slingertouw in Nijmegen (Nederland).
- Een amfitheater of een podium daagt de performer in kinderen uit en biedt de gedroomde plek voor dans, kunstjes maken of zelfs zingen of muziek maken. Kinderen vinden het fijn als deze plekken niet helemaal centraal zijn gesitueerd, maar toch ook wat geborgenheid bieden en niet voor de hele school in de kijker staan.
- Gedichten komen prachtig tot hun recht in een natuurlijke buitenomgeving.
- MOS-school het Atheneum MXM in Merksem werkt met een wetenschapstuin en een Romeinse tuin. De leerlingen maakten in 2014 ook zelf een kippenhok. De school werkte hiervoor samen met MOS 'duurzame scholen, straffe scholen' en met het Ecohuis Antwerpen (EcoSchool).
- Kees Both, natuur- en onderwijspedagoog bij Wageningen Universiteit, denkt bijvoorbeeld aan het buiten maken van constructies (functie, stevigheid, verbindingen) met natuurlijke materialen en met gestandaardiseerd materiaal, het spelen met krachten (hefboom, katrollen enz.), opwekken en gebruiken van verschillende soorten energie, onderzoeken van het weer. In dit alles kunnen 'oude' technieken à la Robinson Crusoe gebruikt worden. Al is de eerste insteek techniek, en passant is natuurbeleving als vanzelf een belangrijke tweede insteek. (Zorg Primair, vakblad voor het primair en speciaal onderwijs, 05.2014, Nederland)